

ANUL XXXVI No. 43

5 Decembrie 1970

UNIVERSUL LITERAR

Director: STELIAN POPESCU.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
n. STRADA BREZOIANI, 11

REVISTA
SAPTAMANALA

PREȚUL 50 BANI
Abonament 26 Lei pe an

† ALEXANDRU MACEDONSKI

Foto-Julietta

Administrația ziarului „UNIVERSUL“ roagă stăruitor pe abonați și persoanele cari trimit bani prin mandat postal, să indice etichet pe cuprîntul mandatului scopul pentru care trimit sumele respective, măsură fără de care nu se poate da curs reclamațiilor eventuale.

Abonamentele la „UNIVERSUL“ se fac la 1 și 15 ale fiecărei luni, pe trei, șase și 12 luni, iar la „UNIVERSUL LITERAR“ la „VESELIA“ și la „ZIARUL CALĂTORILOR ȘI AL ȘTIINTELOR POPULARE“, abonamentele se fac numai pe câte un an.

Cărți eftine și interesante

la administrația ziarului

= UNIVERSUL =

Se găsesc de vânzare următoarele volume :

ALMANAHUL ZIARULUI „UNIVERSUL“
pe anul 1921. Lei 4.—

Memoriile Regelui Carol, 17 volume
colecția completă. Lei 10.—

Carol I Regele României. „ 2.—

Memoriile Principesei Luisa a Saxoniei „ 1.50

Pășanii minunate ale lui Petre
Schlemil „ 1.—

Regina bucatăriei. „ 4.50

Conversațiuni moderne în 6 limbi. „ 5.50

Călătoria în India, 2 volume „ 3.—

Dragoste din alte timpuri, 2 vol. „ 2.—

Tragedie cerească „ 1.50

Boale venerice „ 1.—

Aventurile unui călugăr. „ 1.—

Doă Nuvele, de Carmen Silva. „ 2.—

Dirrecția unei revistie literate

foarte răspândită dorește a'și pune coloanele, la dispoziția d-lor autori, de lucrări originale. Pentru amănunte scriți: Grășianu, str. Academiei 3.

Linjerie de Damă

special bărbătească
lucrează D-na Ionescu

— STR. CAMELIEI 1 —

A APARUT:

Almanachul

ZIARULUI „UNIVERSUL“
PE ANUL 1921

și se află de vânzare la toți depozitarii, chioșcarii și vânzătorii de ziare precum și la administrația ziarului nostru, str. Bresolanu No. 11.

PREȚUL 4 LEI.

Costul publicațiilor la „Universul Literar“ este următorul :

Inserții și reclame 1 leu linia.

Anunțuri financiare, 75 bani linia.

Anunțuri de la instituțiile mari, cari nu cad în categoria celor financiare 50 bani linia.

Anunțuri pentru Loteria Statului Român, 25 bani linia, Mica publicitate 5 bani cuvântul.

Celelalte categorii după înțelegere.

CELEBRUL ROMAN

LA GLU

de J. RICHEPIN

a apărut într'o splendidă traducere românească, la 8 la toate librăriile din țară. Depozitul general la „Librăria Modernă“, Solari 9 București.

BLUZE și cășuri
românești

Strada General Lahovary
No. 76 (J-na Căscu).

UNIVERSUL LITERAR

SUB CUPOLA NEMURIRII

ALEXANDRU MACEDONSKI

... Și astfel se stinse... o rază
de lume, un spirit de foc, cunos-
cut de oameni dar neînțeles. Așa
trec prin viață visătorii deapur-
ruri ca să se împlinească poate,
nețâlmăciul ce li se destăinuie
celor aleși :

„Pustie și albă e camera morții
Și focul sub vatră se stinge
scrumii ...

Poetul, alături, trăsniț stă de
soartă,

Iar geniul mare e aproape un
mit,

Și nici-o scântec în ochiu-
adormit...”

„Au fost urzi, au fost patimi, bi-
zar amestec de umbre și lumini,
abisuri și culmi ... peste toate
trece omul cu răbdare, s'agață u-
nul, se târâște altul, dar cei mai
pușini plutesc pe deasupra lor ca
sburătorii. Dacă ar fi să ne pier-
dem în adâncul chinurilor al eu-
getărei lui Faust, o rază ar a-
junge, poate, de dincolo de
moarte până la noi și nu se știe
dacă nu ne-ar zămbi de-acolo, de
dincolo de tărâm, spiritul unui
poet deapurare tânăr și, în cin-
ta vremurilor rele, visător.

Vor veni criticii să-i drămu-
fască opera, stabilind asupra
vieții sale criterii definitive de
care nici poetul nu și le-ar fi bă-
nuit. Iși vor aminti unii de u-
nele umbre și nu îi le vor ierta-
cu toate că în fața morții toate
urii tac.

Puțini se vor gândi însă la o-
pera literară de după 1880. Cel
cari vor mai fi având colecția
„Literaturii”, vor înțelege fi-
zeretea neadormită a măsuri-
lui din primeverile de cântăreți
care au trecut pe la cenaclul ză-
velui dispărut.

Acetiași argosta de ritm și de
nuanțe, același colorit superb și
glorios care face ca grăini ro-

mănesc să capere veciniciul de
gânduri sau stihii marilor poeți.
Eminescu, Coșbuc, Macedonski
— trei dogme, trei credinți și tot
atâtea energii creatoare. Cine e
mai mare dintre ei? Judecata nu
se poate face. Schiller regreta că
germanii se trudesc să stabileas-
că proporțiile dintre Goethe și
el, ca și când lumea n'ar fi tre-
buit să se bucure că-i are pe-a-
mândouă. Mi se pare cel puțin
ciudat lucru să socotești dimen-
siunile geniului sau talentului
așa cum ai câmpăni aurul într-o
balanță de precizie.

Eminescu, Coșbuc, Macedon-
ski — ce fericită e țara care l
are și pentru că îi are!...

O singură poezie îi apropie
pentru că e patrimoniul comun
al visătorilor care își împletesc
din aceeași sorginte visările. Lu-
ceafărul lui Eminescu, Idealul
lui Coșbuc, Noaptea de Decem-
brie a lui Macedonski sunt vi-
brații ale aceleiași sete de infi-
nit, goana după himera dorului,
a idealului neîmplinit.

Ascultați-l și înțelegeți :

„Chiar porțile albe te poate
vedea...”

E Meka! E Meka! și-aleargă
spre ea.

Spre albele ziduri aleargă,
aleargă

Dar Meka începe și dăna să
meargă

Cu pașuri ce 'n funduri de zăre-o
răpesc —

Și albete ziduri lucesc — stră-
lucesc!

Cu gândul aleargă spre alba
nălucă,

Spre poamele de-aur din risu-i
cresc...

Cânila căl poate grabeste să-l
ducă

Dar risu-i nu este un vis
omeneș.

Și poamele de-aur lucesc —
strălucesc

Iar alba cetate rămâne nălucă...”

Iată simbolismul poetului pe
care greșit l-au înțeles disci-
polii. — Imitatorii. E ca și cum
ai cunoaște compoziția chimică
a grăuntului omeneș și te-aj
strădui să născociți oameni ar-
tificiați, mirându-te în urmă că
ei nu umblă și nu vorbesc. Lip-
sește, desigur, un ce și acel ce
e ritmul naturii, e gloria vieții
care palpă în toate ființele
mari și mici.

Simbolismul macedonului?

Dar visul lui „pauze Letian”?

„Car je veux la nuance encore
Pas la couleur, rien que la
nuance

Car la nuance seule fleurit
Le rêve au rêve et la plume est
cor”.

Nuanțe de gândire, de simțire,
de imagini, iată ce au visat cân-
tăreții adevărați, sermonezi su-
fletesc al lui Eminescu, vioiciu-
nea dactilică a lui Coșbuc, su-
perba eleganță a lui Alexandru
Macedonski.

Dar „Noaptea de Mai”?

„In acru 'mbătăt de roze,
„Anacreon înaltă câr, dialo-
ghează Teocrit

„Venii p'cioghețarea cântă și
lilacul e 'nflorit”

În acorduri de chitară, violină
sau clavică de frumos, în ves-
titele-și serate clare, se măștiu
aceste versuri, te legăna... Aci
e taina împletirii estetice: eu-
getarea, imaginea, simțirea —
trinitate născolitoare de suflete
și care face să te pleci în fața
atcei :

„In acru 'mbătăt de roze,
„Anacreon înaltă câr, dialo-
ghează Teocrit

„Venii p'cioghețarea cântă și
lilacul e 'nflorit”

Flori sacre, da- așa le-a boțea poetul însuși, pentru că erau sfinte florile, în nopțile de veghe și de lacrimi, sfinte de un suflet răsvrătit.

Și pe când, în zilele nebuniei generale, sufletele șchioape ajung, pe cărări cotite, la Mecca, sfidându-te în viață cu infumurarea unei bogății prea pământeste, inflăcăratul geniu, ars de soare, însângerat de spini, de-a-bia poate să 'ntrezărească, ca

prin vis, Mecca după care a-leargă dar care fuge de el.

Să ne lușm *aeternum vale* de la maestru? Dar cine a spus că odată cu un pumn de argilă, s'a putut împrăstia și vsul? Nu, vraja visului trăi-va, sub cupola nemuririi, chiar în zilele când arta e răstignită între tâlhari.

... Și după cum, în Indja tanelor, închinătorii lui Brahma se salută între ei :

— „Cinstire ție, stăpâne, și

facă Vișnu ca această intrupare a ta pe pământ să fie cea din urmă!”

Tot astfel și noi, cei cari trăim cu 10.000 de ani în urma închinătorilor *Agrusodei Parikșaj*, să strigăm spiritului de foc care pleacă dintre noi :

— „Cinstire visătorului și facă Cerul ca spiritul său de lumină să strălucească de-apururi în lumea celor aleși !”

Leontin Ipescu

NOAPTEA DE MAIU

Astfel : fiindcă apogeul la care sufletul atinge
Când poartă cântece 'ntre aripi dă naștere la răsvrățiri,
Se poate crede că vre-o dată ce e foc sacru se va stinge
Și muzele că vor rămâne amăgitoare năluciri?
Vestalelor, când în picioare altarul vostru s'afă încă,
Și primăvara când se întoarce și astăzi ca și alte dăți,
Și preschimbă când nu se afă pământul falnic într'o stâncă,
De ce v'ați reurca în sfera abstractelor seninătăți?
Inchisă dacă vă e lumea, recoborâți-vă 'ntre roze,
Parfumele din Maiu înalță reinouite-apoteoze,
Și 'n noaptea blondă ce se culcă pe câmpenești virginități
Este flora 'mpreunărei dintre natura renăscută
Ș'a tot puterea Vecinicieii de om abia întrevăzută.
Veniți ; privighetoarea cântă, și liliacul e înflorit ;
Cântați : nimic din ce e nobil, suav și dulce n'a murit.
Simțirea, ca și bunătaea, de o potrivă pot să piară
Din inima îmbătrănită, din omul reajuns o fiară,
Dar dintre flori și dintre stele nimica nu va fi cîntit,
Veniți : privighetoarea cântă și liliacul e 'nflorit.

Se poate crede că vre-o dată ce e foc sacru se va stinge
Când frunza ca și mai 'nainte șoptește frunzei ce atinge?
Când stea cu stea vorbește 'n culmea diamantului abis,
Isvorul când s'argintuiește de alba lună care-l ninge,
Când zboară freămete de aripi în fundul cerului deschis?...
Vestalelor, dacă 'ntre oameni sunt numai jalnice nevroze,
E cerul încă plin de stele, și câmpul încă plin de roze,
Și până astăzi din natură nimica n'a îmbătrănit..
Iubirea și prietenia, dacă-au ajuns zădărnice,
Și dacă ura și trădarea vor predomni în vecinicie.,
Veniți : privighetoarea cântă, și liliacul e 'nflorit.

Vestalelor, dacă 'ntre oameni sunt numai jalnice nevroze,
Pământ și spațiu își urmează sublimele metamorfoze,
Răsare câte-o nouă floare, apare câte-un astru nou,
Se face mai albastru-adâncul, și codrul mai adânc se face,
Mai dulce sunetul de fluter, mai leuesă a nopții pace,
Mai răcoroasă adierea, mai viu al stâncelor ecou ;
Mucigăitul smârc al văiei cu poezie se vestmântă,
Pe prefiratele lui ape plutește albul nenufar..
O mică stea e licuriciul, și steaua este un mic far,
În aer e parfum de roze. — Veniți : privighetoarea cântă.

Posomorărea fără margini a nopților de altă-dată,
Când sufletul pentru sarcasme sau dejnădejde sta deschis,
Cu focul stins, cu soba rece, rămase 'n urmă ca un vis :
E Maiu și încă mă simt tânăr sub înălțimea Instelată.

Precu talazul dușmăniei cu groaza lui de nedescris,
 La fund se duse iar gunoiul ce înălțase o secundă
 Și stâncă tot rămase stâncă, și unda tot rămase undă...
 Se lumină înfinsa noapte cu poleieli măugăietoare,
 Și astă-zi e parfum de roze și cântec de privighetoare

Vestalelor numai o noapte de fericire vă mai cer, —
 Pe jghiabul verde al cișmelei un faun rustic c'o naiadă
 S'a prins de vorbe și de giume sub licăririle din cer;
 Columbe albe bat din aripi și visurile vin grămadă,
 Iar picăturile urmează pe piatră lucie să cadă...
 Băsmesc de vremele bătrâne, când zănele se coborau
 Din limpezimile albastre, și'n apa clară se scaldau...
 Reinviază ca prin farmec idilele patriarcale
 Cu feți frumoși culcați pe iarbă isbindu-se cu portocale;
 Pe dealuri clasice s'arată fecioare în cămăși de in
 Ce 'n mâini cu amforele goale își umplu ochii de senin,
 Și printre-a serei lăcrămare de amethyste și opale
 Anacreon renalță vocea, dialogează Theocrit...
 Veniți: privighetoarea cântă în aerul îmbălsămit.

E Maiu și încă mă simt tânăr sub înălțimea instelată...
 Halucinat când este-azul, vederea este fermecată;
 Aud ce spune firul ierbei, și văd un cer de aripi plin,
 M'asez privind în clarul lunii sub transparența atmosferei
 Și 'n aeru 'mbătat de roze sfidez atingerea durerii
 Cu cântece nălucitoare cum sunt candorile de crin.
 O! feerie a naturii, desfășură-te în splendoare,
 Regret suprem al fie-cărui în tainicul minut când moare,
 Fiind că tu ești pentru suflet repaos dulce și suprem.
 O! feerie a naturii, vindecătoare de nevroză,
 Ce ne 'nbunestii fără știință și ne mângâi fără să vrem,
 Regret suprem al fie-cărui, desfășură-te în splendoare
 În aer cu parfum de roze și cântec de privighetoare...
 Veniți: privighetoarea cântă în aeru 'nbatat de roze.

Voind să uit că sunt din lume, voiesc să cred că sunt din cer...
 Vestalelor, numai o noapte de fericire vă mai cer,
 Și această noapte fericită la gâtul ei cu sălbi de aște
 S'a coborât pe flori roz-albe și pe pădurile albastre
 A 'ntins subțirele-i zăbranic și peste câmp și peste văi,
 A 'nșeilat nemărginirea cu roze de argint și aur
 Și o cusu cu mii de fluturi și o brazdă cu mii de căi:
 A revărsat peste tot locul dumnezeiescul ei tesaur,
 În atmosfera străvezie împăciuirea și-a înfins,
 Făcu să sune glas de buciom la focul stânelor aprins,
 Făcu isvorul să-l îngâne pădurea să se 'nveselească,
 Ori-ce durere să 'nceteze, și poezia să vorbească.
 Pe om în leagănul ei magic îl adormi — și el uită —
 Cu clar obscur mască urâtul și șterse formele prea bruște,
 Făcu să tacă sbârnăirea adunăturilor de muște,
 Și zise dealului să cânte, și dealul nu mai pregetă,
 Și zise văilor să cânte, și văile se ridicară,
 Cu voci de frunze și de ape, cu șoapte ce s'armonizară,
 Și zise paserei să cânte, și la porunca uimitoare,
 Se înalță parfum de roze și cântec de privighetoare...
 Iar când și mie 'mi zise: „cântă“! c'un singur semu mă deșteptă
 Și pre înălțimi neturburate mă reurcă pe-o scară sfântă...
 În aeru 'mbătat de roze, veniți: — privighetoarea cântă.

Alexandru Macedonski

ALEXANDRU MACEDONSKI

OMUL ȘI OPERA

Alexandru Macedonski s'a născut la anul 1854. A fost fiul generalului Macedonski, fost ministru. S'a făcut primele studii în țară — la Craiova — continuându-le la Geneva. A călătorit apoi prin Apus, până la 1873, când s'a întors în țară.

Activitatea lui, ca a tuturor oamenilor epocii, s'a desfășurat pe toate terenele culturale, sociale și politice. A fost ziarist, în principalele ziare ale timpului, politician activ — ca intelectual — evoluând de la antiindustrialismul naționalist, până la dinasticismul voluntar. Firo degajată, biastică, impetivă, temperamental — Alexandru Macedonski a fost în veșnică luptă pentru ideile sale. În toată această luptă, însă, în răsvrătirea lui, de o viață întreagă, cel care hotărăște contul său, de multe ori bizare, ale științei sale, era „poetul”. În toată viața sa, cutremurată de patimi, porucea „el”. Sub impulsia acestui țare temperament, opera lui literară, se resimte și ea.

Poetul a încourajrat viața de toate zilele când nu a detestată, cu verb. Subiectele sale, în genere, sunt afirmarea lui sufletească, reprezentarea aceluiaș cu, sustras din angrenajele vieții în lumea de culori orbitoare, a prismei lui literare.

Luptădevăr, e singuratic în „Noaptea de Decembrie” (cea mai reprezentativă poemă a sa), e singuratic și personal în „Noaptea de Martie”, ca și în „Noaptea de Mai”. Este singur și personal, aproape pretutindeni. Această este o latură principală a personalității sale artistice.

S'a spus că este un simbolist. Nu știu dacă se complăcea în această caracterizare. Adevărul însă, este că Macedonski nu este simbolist — căci nu după felul unei singure poezii se poate califica o operă vastă, de o mare complexitate. Toți poeții pot fi, sau sunt în acelaș timp, simbolisti, lirici, romanțici, uneori epici, etc. în amănunte din opera lor, sau în anumite lucrări ale lor. Genul operii, însă, se deslegea din totalitatea lucrărilor ca

un fluid, care se degajează profunde, ca o esență a tuturor. Și Emblema a scris asemenea poezii. Dar „Luceafărul” este de ajuns să caracterizeze opera lui întreagă? Nu. Macedonski, judecat sub raza originalității sale artistice, cât și în lumina realizării, este „parnasian”.

Prin aceea că subiectele sale, de multe înainte sufletești — auimiste ori cerebrale — apar într'o formă de o nimitoare bogăție ritmică, de un scânteiilor colorism și de o rațională alegere a termenului. În această cauză trebuiesc căutate, atât vechile lui neșanșe, cât și începutul de popularizare a operei lui — de acum.

Publicul se părea a fi fost îndreptat, pe atunci, spre opera de gândire, de fond, ignorând frumusețile formei, fapt pentru care și Grgore Alexandrescu, în ultima lui perioadă, nu a pătruns în lumea celor mulți.

Totuși, nici Macedonski și nici Alexandrescu nu erau numai simpli artiști ai formei. Oare „Noaptea de Decembrie” nu are nici un fond? Credem că dimpotrivă, poezia se degajează, tot etăpa de viu, ca și din stil, din evoluarea unei mari „idei sufletești”. Spațiul nu ne va îngădui citațiuni. Motivul este celui: forma artistică a trebuit eucerită, în toate timpurile, prin progresiva educație artistică a spiriteilor.

Ea — odată realizată — a rămas deasupra conflictului gol sufleteesc, chemându-ne către ea ca mai târziu, să ne desvăluiescă adăncurile, constrânse în legile sale de bronz.

Astfel, făcând Emblema și Cosbuc, a căror operă adănc sufletească și cotezătoare, prin impulsivitatea ce curge în toate versurile lor — îmbrăcându-le în atmosfera aceea singulară, lăuntrică — se pot adresa ori căruia om. Macedonski este unul dintre aceia cari, ca Beaudelaire de ex., rămân susceptibili numai unui anumit fel de popularizare. El nu se va căuta pe stradă. (Această nu scade îndurările eminescizene). El va rămâne pe masele intelectualelor de astăzi și pe măsură ce masele publice se vor ridica, va

străbate mai mult în casele tinerilor. Opera lui nu se resună în litițele cunoștințelor. Ca orice poet de asemenea talie, Macedonski „a cultivat în anumite lucrări”. Iar acestea vor rămâne numai pentru cei sensibilizați de educație artistică mai serioasă.

*

Că și în viață, Macedonski este în opera lui, un luptător — și prin viziunea idealistă, cât și prin atitudinea accidentală a ritmului sufletec. El luptă cu patimile, însă nu se coboară sub ele. Cu floarea ritm, se organizează în sine și duce lupta, care, în orice caz, sfârșește prin izbândă; fie că această biruință încercă eforturile cu pace, fie că rămâne în atitudinea brațului ridicat, mereu gata.

Această tendință interioară, această afirmare activă este mai ales nota Macedonskiană. Versurile lui vibrează, se împletesc, cântă, cad și se redecșteaptă, din ea.

Ea este cauza ritmurilor lui, ca uneori, învadează ca un torrent, alte ori bat din aripi abastre, iar altele se împietresc în simetrii conservatoare, a căror cheie s'ă în cunoașterea antecesorilor săi, sau poate, într'o intuiție estetică pură.

Evitând efectele pașetice, el se adresează conștiințelor ridicate cu cari se înțelege într'un limbaj select, rareori turburat de valul afecțiunii pure. Versul lui înglobează poezia și cioplește pasivitate, pentru armonia lui legănare.

Toate simțirile lui sunt până acolo unde nu pot țigni frumusețea poeziei.

El este un poet parnasian.

Luna, stelele, natura întregă, sunt complimentele versului lui. În ritmul său, variat, bogat, voluptos, ele își pierd entitatea și prefăcându-se în vorbe le schimbă pe a ceea în bijuterii. Prin această, însă, poezia nu scade. Peste Levk coboară o albastră lumină de lună exaltată din vers; în „Noaptea de Mai” aceeași lumină, surprinde bijacul înflorit, iar în „Noaptea de Decembrie” peste întreaga poemă cade un soare sonor, care este tot

un secret al poeziei Macedoniciene. Astfel, toate poemile nu sunt fără ~~un secret~~. Ele au dela început la sfârșit, culoarea și tonalitatea retorică a clasei de inspirație. Această condiție înviază poema lui Macedonski, furând-o din verbul. Numul sec, în care înnoață astăzi poezia tendențioasă și din care pricină cad atâtea poeți ai rimelor și ai vorbelor goale.

În afară de versuri Macedonski a scris proză și teatru. Prosa nu l-a fost răspândită, pentru că, după afirmarea unui ziar, „tipografii” neabituați la timp, a vândut-o cu chilogramul.

Cam din aceleași motive nu s'a tipărit teatrul. Între lucrările de scenă are: „Saul” tragedie veche, în versuri; „Iadeș” o piesă care ca și „Saul” s'a publicat în vechea ediție a „Literaturii”; „Le Feu” dramă care din pricina războiului, nu s'a putut juca în Paris, unde fusese acceptată; la „L'Oeuvre” și „Moartea lui Dante” care se spune,

se va reprezenta în spajinaea europeană la Național. Cărțile lui sunt: Prima Verba, Poezii (Excelsior), Bronzes și Calvaire de feu. Precom se vede, o parte din lucrările lui versuri și proză au fost scrise și s'au tipărit în franceză, unde au fost admirate de scriitori, gânditori, critici, artiști etc. — ca: Emil Faguet, Pierre Loti, Laurence Thallade, I. Van Doorem, William Ritter, Brutto Amanti (prof. univ. Roma), Mounet Sully, Pelladan Combaneau, Richopin, Quillard, Fjamarion etc. etc.

Am făcut această enumerare de prețuitori civilizați, crezând-o binevenită să ne arate că izolarea acestui mare poet, se datorește neînțelegerii noastre și unor împrejurări cu totul în afară de valoarea obiectivă a operii sale.

Dar, Macedonski nu este numai mare poet. În teatru de-a valulă multă finețe de surprindere de caractere și tipuri sociale, cari trăiesc, înche-gând conflicte, de o vigoare cu to-

țul caracteristică. Valoarea scenică se va vedea, la reprezentare.

Ca prozator are nuvelele „Între colete”, „Pe drum de postă”, „Dramă banală”, „Zi de August” etc. frământate într-un stil românesc curat.

Ajungând la „Talassa” (în franceză: „Le calvaire de feu”) vom spune că atâtea fantezie, cât și ca esență filosofică, atât ca atmosferă, cât și ca construcție literară este Cap-de-opera.

Sculptată încusă în scânteceri de daltă infrigurată, amuțtoasă covârșitoare, ea se desfășoară într-o magie electrică — „Talassa” este operă genială.

Al. Macedonsky a trăit și a murit sărac. Durerca lui a fost cu atât mai mare cu cât prin naștere, cât și prin petrecerea primei copilării nu fusese pregătit să o rabde.

Va rămâne, prin aceasta, „un simbol” perpetuându-se într'un fior de legendă.

Mihail Celarianu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La moartea lui Alex. Macedonski

*Tu, ce-ai gândit atât de mult în viață,
Îngorât de Veșnicul Frumos,
Pe fruntea ta senină și semeață
Cu-al Geniului semn misterios, —*

*În ritmul inimii ce 'nnobilează
Marmoreene versuri ai impus
Iar Nemuirea le încoronează
Făcând un Răsărit dintr'un Apus.*

*Se pietre doar o formă omenească
Menită 'n lume-a fi vremelnicească
Și somnul ei lumesc e un mormânt;*

*Exteriorizare fericită,
Rămâne 'n Artă opera trăită
Și Artă-i e nepieritor vestmânt.*

N. Rădulescu-Niger

Rondelul Țiganilor ¹⁾

În memoria lui Mircea Demetriad

Țiganii merg fără 'nctare —
Nu știu nici ei când au pornit,
Dar se tot duc neconținut,
Impinși de-o vecinică chemare.

Cu galbeni ochi perduți în zare,
De când se știu, s'au pomenit —
Țiganii merg fără 'nctare:
Nu știu nici ei când au pornit

Mereu țigani—cu mic, cu mare,
Au tot născut ș'au tot murit —
Și tot spre visul ne'nplinit,
Răpiți de-aceiași aiurare,
Țiganii merg fără 'nctare.

Alexandru Macedonski

¹⁾ C. variantă a acestui Rondel se află în „Excelsior”.

Maestrul din oglindă

poetului N. N. Hârjeu,

O noapte de anul nou, și sub ferestrele mele Parisul iar eu în odaia caldă și voios luminată de electricitate. În aceea seară nu erăsem, și mă aflam singur. Când zice singur, greșesc căci eu sedeam pe un jet iar maestrul din oglindă pe un altul. Și el vorbea și grajul lui era aci lămpede ca o noapte cu lună, aci răsărit și întunecat. Câteodată însă, acest graju era nespus de duos.

O! maestrul din oglindă, sezând pe scaun ca și mine, și zămbănda mi ca două picături de apă!

— Negreșit îmi spuneau vorbele lui, mulțimea care-ți vede numele prin ziare, îți înfășoară cu slavă...

— Uiti că cei care mă pomnesc, n'o fac de cât ca să mă spurce.

— Apoi ce e asta dacă nu glorie? Iar același lucru e și pizma lumii când te vede trecând pe străde în luxul vestimentelor și al ghetelor de lac, sau în plasa mișmelor în care te prinde buchetul de flori din automobilul ce te duce cu 60 d chilometri pe oră spre împlinirea soartei. Mă iartă, volesc să zic: spre nemurire.

De altminteri, tu faci de minune pe grozavul, căci chipul tău adevărat—ce ți-ar da de goj suferința luptelor și umilităților — nu se mai zărește de loc atât de bine ai potrivit pe el masca truffiei și a unei desăvârșite mulțumiri de viață.

— Dar...

— Nu lua osteneala să-mi spui că așa trebuie să urmezi. Lumea te respectă, și îți faci netăzi afacerile cu ea, tocmai pentru că nu crede că ai nevoje de dânsa. Cu toate acestea fiindcă ești crezut dintre fericții pământului, și fiindcă nu-ți umpli scrierile cu vâfcărell, cei mai mulți spun de spre tine că ești numai un meșter al formeii. Căci lumea își zice cu drept: ce fond poate să aibă cine nu a suferit?

— Știu, răspunsei maestrului din oglindă, și căru fru-

nte se restrângea acum pustiată de frăsnete în apa liniștită a cristalinului stiu și am spus și eu odinioară — odinioară — în limba pe care o vorbeam atunci:

„A fost a mea mândrie să par (nepăsător

„Și lumea să mă creadă că (sunt nesimțitor

O pauză... Dar tăcerea mea nu ținu mult.

— Ei da! — sunt oameni care respectă restristea din soarta lor. Dânsii nu si dau curerea în ștambă—nu fac din ea un obiect de speculă pentru a desfăta publicul. Itanile primite și lacramile varsate, le ascund. Și au fost amare lacramile, și dureroase rănile fiindcă orice s'ar zice, slava se cumpără scump. Ei! Maestre din oglindă! Maestre! Uită-te puțin la eul meu din trecut—tu care stai acum atât de liniștit sub sticla ce te-a prins — uită-te și ai să mă pricepi ușor... Până la vârsta de 14 ani, bunăoară, auzeam și eu că se afla pe pământ oameni care n'au cu ce se hrăni, nici unde se adăposti. Dar vorbe de-al de astea nu înfășisau nici un înțeles pentru auzul meu de atunci, și pentru feciorul de bani gata pe care îl intrupam. Să n'arbă cineva ce mânca? Dar cum să fie cu putintă? Ce?

Dacă vre un asemenea cineva era tânăr, n'avea el părinți? Cât despre cel mai în vârstă, n'aveau ei case moșii?

Vezi, prin urmare, scumpul meu maestre de sub geam, cât de mare mi-era nevinovăția, și cât a trebuit să mă doară mai târziu, lipsa is: care m'au asvârșit împrejurările.

— Dar pe mine? dar pe mine? striga maestrul din oglindă. Căci și pe mine mă ajunsese blestemat, de soartă cu toate că și eu fuseseam născut și crescut ca tine în casă de oameni cu dare de mână. Nu mi pare însă rău:

„M'am luptat cu trailul zilnic (și cu soarta ne împăcătă

„Sub a căreia sandală... înf (ma-mi însăngerată

„Chiar și astăzi e strivită — (dar învins nu m'am predat Frumuselea vieții poate însă că nici nu e alta. Incheiă maestrul din oglindă.

— Știu, stiu strigau eu de pe scaunul meu, căci același e viața pe care am trăit-o.

Însă cu glas mișcător și ca și cum nu m'ar fi auzit, maestrul din oglindă urmă:

— Ți-am spus că răstristea și lupta sunt frumuseți. Acum îți voiu spune că ele sunt, poate singurele... Căci ascultă:

Puteam să pier de mult dar că neajunsurile nu m'ar fi răsărit împotriva obstelilor nătângi; dacă noroaietele ca mi se asvârșeau, nu m'ar fi ridicat sufletul, și dacă mîntea nu mi s'ar fi încordat, clipă cu clipă. Astfel a venit o zi când am simțit că sunt cineva și să te simți cineva e totul. A fi aceasta scumpul meu maestru o știi ca mine, e o putere.

Pizma și ura celor răi și mici, m'au făcut bun și mare. Așa s'a întâmplat fără îndoiială, și cu tine. Mulțumeste lui Dumnezeu, cum îți mulțumesc și eu, căci dacă ești astăzi maestrul cel de pe scaunul de mătase și din automobil—și pe care îl nulesc încă multi—tu ești tot deodată și maestrul din oglindă pe care nimeni și nimic nu-l mai poate atinge și când mâine, oglin- da se va sparge...

— Ce va fi?...

— Când oglinda se va sparge... Oh! maestre care ai suferit atât, când oglinda se va sparge, vei fi și mai mare încă: vei fi atunci maestrul cel din inimi.

Iar Parisul curgea sub ferestrele mele și la același ceas — dincolo de zări—sub cerul frumoaselor câmpii române curgea și un alt oras—curgea București—pe sub ferestrele celor care fac parte din sufletul meu... A). Macedonaki

Noaptea de Decembrie

Pustie și albă e camera moartă...
 Și focul sub vatră se stinge scrumit...—
 Poetul, alături, trăznit stă de sourtă
 Cu nici-o schinteie în ochiu-adormit...
 Iar geniu'i mare e-aproape un myth...
 Și nici-o schinteie în ochiu-adormit.

Pustie și albă e 'ntinsa câmpie...
 Sub viscolu-albastru ea geme cumplit...
 Săibatică fiară, răstriaștea 'l sfâșie, —
 Și luna 'l privește cu ochiu-oțelit... —
 E 'n negura nopței un a.b monolyth...

Și luna 'l privește cu ochiu oțelit.

Nămeții de umbră în juru-i s'adună...
 Făptura de humă de mult a pierit —
 Dar hrănța, tot mândră, rămâne în lună
 Chiar alba odaie în noapte-a murit...—
 Făptura de humă de mult a pierit.

E moartă odaia, și mort e poetul... —
 În zare, lupi groaznici, s'aud răgușit
 Cum latră, cum urlă, cum urcă cu 'nctul,
 Un tremol sinistru de vânt 'năbușit...
 Iar crivățul fîpă... — dar el, ce-a greșit? —

Un haos, urgia se face cu 'nctul.

Urgia e mare și'n gându'l s'afară,
 Și luna e rece în el și pe cer...
 Și bezna lungeste o strajnică ghiară,
 Și lunile umbrei chiar runtea i-o cer —
 Și luna e rece în el și pe cer.

Dar scrumul sub vatră, de-odată clipește...
 Pe ziduri, aleargă albastre năluci...
 O flacără vie pe coș izbucnește,
 Se urcă, palpită, troznește, vorbește... —
 — „Arhanghel de aur, cu tine ce-aduci?”

Și flacăra spune: „Aduc inspirarea...
 „Ascultă, și cântă, și tânăr refli...
 În slava 'nvierii înneacă oftarea...
 „Avut, și puternic emir, voiu să fiu”...
 Și flacăra spune: Aduc inspirarea” —
 Și'n alba odaie aleargă vibrarea.

Răstriaștea zăpezii de-afară, dispăre...
 De-asupră'i e aur și aur e'n zare —
 Și iată'l emirul orașului rar...
 Palatele sale sunt aibe fantasme,

S'ascund printre frunze cu poame din bășme
 Privindu-se 'n luciul pârului clar.

Bagdadul! Bagdadul! și el e emirul... —
 Prin aer, petale de roze plutesc...
 Matasea 'nflorită mărită cu firul
 Nuanțe ce 'n umbră, încet, vestejesc... —
 Havuzele cântă... voci limpezi șoptesc...
 Bagdadul! Bagdadul! și el e emirul.

Și el e emirul, și are 'n tezaur,
 Movable înainte de-argint și de aur,
 Și jaruri de pietre cu făcări de sorți;
 Hangiare 'n tot locu, oțeluri cumplit —
 În grajduri, cai repezi cu foc în coșite,
 Și ochi împrejuru-i — ori spuză ori flori.

Bagdadul! cer galben și roz ce palpită,
 Rai de-aripi de vise, și rai de grădini,
 Argint de izvoare și zare-auritu —
 Bagdadul, poana de roze și crini —
 Djami — minarete — și cer ce palpită.

Și el e emirul, și toate le are .
 E tânăr, e tarmec, e trăznet, e zeu,
 Dar zilnic se simte jurat de-o visare...
 Spre Meka se duce cu gândul mare,
 Și 'n jața dorinței — ce este — dispăre —
 Iar el e emirul, și toate le are.

Spre Meka 'l răpește credința — volanța,
 Cetatea prea sfântă îl chiamă în ea,
 În cere simțirea, în cere ființa,
 În vrea frumusețea — tot sufletu'l vrea —
 Din tălpi până 'n creștet îl cere ființa.

Dar Meka e'n zarea de flacări — departe —
 De ea o pustie imensă 'l despărte,
 Și prada pustiului căți oameni nu cad?
 Pustia e-o mare aprinsă de soare,
 Nici cântec de paseri, nici pomi, nici izvoare
 Și dulce e viața în rozul Bagdad,

Și dulce e viața în săli de-alabastru,
 Sub bolți luctoare de-argint și de-aur,
 În vie iumină tronând ca un oțel,
 Cu albele forme de sylfi împrejur,
 În ochi cu lamina din lotusa-albastru.

Dar iată și ziua când robii și-armează...—
 Cămile gătește și negrii-armăsari,
 Convoiu se 'nșiră — în zori schinteiază,
 Porneste cu sgomot — mulțimea 'l urmează
 Spre porți năpustită cu micul și cu mari.

Și el ce e 'n frunte pe-o albă cămilă,
Iar viu de lumină sub roșu-oranisc,
S'oprește, o clipă, pe verdele pisc.
Privindu-și obrazul în roza lăilă... —

S'oprește o clipă pe verde, e pisc...
Din ochii său mare o lacrimă pică,
Pe când, de sub dealuri, al soaretul disc
în gloriu'l de-aur încet se răsăcă...

Și lacrima, aloră, lucește și pică...

Din apa Măntonei pe care o știe
în urmă mai oare odată să bea...
Curmă-l o 'nfașoară c'o umbră-albăstrie...
Aceeaș e apa spre care venea
Copil, să 'și cîntă blondeșea în ea —
Și 'ntreagă, fântâna, e tot cum o știe.

E tot cum o știe — dar searbăd la față,
Sub magico'și umbră, un om se răsfăță... —
Mai slui o ca iadu, zărenșos și pocit,
Hoit jalnic de bube — de drum prăfuit,
Viclean la privire, și searbăd la față.

De nume 'l întrebă emirul, de-odată,
Ș'acesta 'i răspunde cu vocea ciudată :
— La Meka, pleacă 'am a merge și eu.
— La Meka? La Meka?... — și vocea ciudată :
— La Meka! La Meka! răsună mereu.

Și pleacă drumușul pe-un drum ce eolăște...
Pocit, zărenșos, și searbăd, abia se târăște...
Și drumuș-colește mai mult — tot mai mult,
Dar mica patercă sub pami șerpulește,
O tânăra umbră, de soare 'l ferește,
Auzut se umple de-un vesel tumult,
Și drumuș-colește mai mult — tot mai mult,

Iar el, et emirul, de-asemena pleacă —
Pustia 'l așteaptă în largu'i s'o treacă...
Prin prafu'l se 'nșiră cămile și cai,
Se mistuie 'n soare Bagdadul, și pierē
Mai pierș decât razul de flori efemere,
Mai silnș decât visul pierdutul rai.

În largu'l, pustia, să treacă 'l așteaptă...
Și el, naintează — și calea e dreaptă —
E dreaptă — tot dreaptă — dar zilele curg,
Și țos e în aer, în zori și 'n amurg —
Și el naintează — dar zilele curg.

Nici urmă de ierburī, nici pami, nici isvoare...
Și el, naintează sub flacări de soare...
În ochi o năluce de sânge — în gât
Un chin fără margini de sete-arațoare...
Nisip, și de-asupra cer roșu — ș'atât —
Și țos, naintează sub flacări de soare.

Și tot fără margini pustia se 'ntinde,
Și tot nu s'arată orașul prea sfânt —
Nimic n'o sfârșește în zori căng'ș'aprinde,
Și n'o 'nvăiorează suflarea de vânt —
Lucește, vibrează, și 'ntruna se 'ntinde.

Abia, ici și colo, gădesc, câte-odată,
Verdeaja de oaza cu dor așteptată...
Săgeată, aleargă cal alb și cal murg,
Cămilele-aleargă săgeată și ele,
La cântecul apei se fac ușurele...
Izvor sau eternă în clipă le scurg —
Dar chinul renece, și zilele curg.

Și tot nu s'arată năluca sublimă...
Și apa în foale descrește mereu...
Când calul, când amul, s'abate victimă,
Iar mersul se face din greu și mai greu...
Cu trei și cu patru, mor țoși plini de zile,
Dragi tineri, cal ageri și mândre cămile.

Și tot nu s'arată cetatea de vise...
Merindele, zilnic în trătăști se sfârșesc..
Prădalnice zboruri de paseri, sosesc.
S'aruncă pe leșuri cu ciocuri deschise,
Cămile, cai, oameni, cad, pier, se răveac...
Doar negrele paseri mereu se 'nmulfesc —
Și tot nu s'arată cetatea din vise.

Cetatea din vise departe e încă,
Și vine și ziua cumpălită, când el,
Rămas din țoși singur, sub cer de oțel,
Pe minte își simte o noapte adâncă... —
Când setea când foamea — grozav la fel,
Pe piept, ori pe pântec îi pun câte-o stâncă
Prin aeru 'n fiacări, sub cerul de-oțel.

Pierduți sunt țoși robli, cu cai, cu cămile...
Sub aeru 'n flacări, zăc roșii moștile... —
Nainte — în laturi — napoi — peste tot,
Oribil palpită același coloare...
E-aprins chiar plămănu'l hrănit cu dogoare,
Iar ochi, se uită zadarnic, cât pot —
Tot roșu de sânge zăresc peste tot
Sub aeru'n fiacări al tungilor zile.

Și foamea se face mai mare — mai mare,
Și, zilnic, tot cerul s'aprinde mai tare...
Bat tâmplele... — ochi, sunt demoni cumpăliți,
Cutremur e setea, ș'a foamei simțire
E șearpe, ducându-și a el zvârcalire
În pântec, în sânge, în nervii 'ndârjiți... —
Bat tâmplele... — ochi, sunt demoni cumpăliți,

Abia mai pășește cămila ce'l poartă...
Speranța, chiar dânsa, e'n sufletu'i moartă... —
Dar iață... — părere să fie, sau, ea?...
În zărea de flacări, în zărea de sânge.

lucește... — Emtrul, puterea și-o strânge...
 Chiar porțile albe le poate vedea...
 E Meka! E Meka! ș'aleargă spre ea,
 Spre albele ziduri, aleargă — aleargă,
 Și albele ziduri, lucesc — strălucesc —
 Dar Meka, începe și dansa să meargă
 Cu pașari, ce 'n fundul de zări, o răpesc,
 Și albele ziduri, lucesc — strălucesc!

Că gândul aleargă spre alba nălucă,
 Spre poamele de-aur din visu'i cereresc...
 Cămila, cât poate, grăbește să'l ducă...
 Dar visu'i, nu este un vis omeneac —
 Și poamele de-aur lucesc — strălucesc —
 Iar alba celată rămâne nălucă.
 Rămâne nălucă, dar tot o zărește
 Cu porți de topaze, cu turnuri de-argint,
 Și tot către ele s'ajungă zorește,
 Cu toate că știe prea bine că'l mint
 Și porți de topaze, și turnuri de-argint.

Rămâne nălucă în zarea pustiei
 Regina trufașă, regina magiei,
 Frumoasa lui Meka — tot visul jinit,
 Și vede pe-o iazmă că 'i trece sub poartă...
 Pe când șovărește cămila ce 'l poartă...
 Și'n Meka străbate drumetul pocit,
 Pleacă schiop, și searbăt pe drumul tot! —
 Pe când șovărește cămila ce'l poartă...
 Și moare emirul sub jarul pustiei —
 Și jocu 'n odaie se stinge și el,
 Iar lupii tot urlă pe 'ntinsul câmpului,
 Și frigul se face un briciu de oțel...
 Dar luna cea rece ș'aced dușmănie
 De lupi care urlă. — ș'acea sărăcie
 Ce-alunecă zilnic spre uitma treaptă,
 Sunt toate pustia din caiea cea dreaptă,
 Ș'acea izolare — ș'acea ueolare,
 Sunt Meka cerească, sunt Meko cea m...
 Mutit'a, emirul, sub jarul pustiei.

ALEXANDRU MACEDOȘKI

PE DRUM DE POȘTĂ

Prea scumpei, adoratei și eroicei mele mame, astăzi decedutu

În carota înhamată cu două
 spre-zece cai de poștă pe care
 îi mână trei surugii, pe capră
 cu un soldat, — se aita o doamnă,
 a cărei frumusețe era în
 să strălucească. Lângă ea,
 un bălăndru, între trei spre-
 zece și pai spre-zece alți. Dar
 el părea a fi, după înfățișare,
 o fire bohăvicioasă, și care
 avea să sovăjască multă vreme
 între moarte și viață...

Mama lui, ea care îi purta
 o nelăcetată grijă, se arătă
 înșă de rândul acesta, co-
 prinsă de o altă turburată.
 Dansa și venea de la un pe-
 teg de hârtie cocolosită, tele-
 gramă ce-l fusese trimisă în
 tiner dălmănească acelei zili-
 de la o rudă a sotului ei, a
 cărui boală se îngreuiase.

„Pleacă și tu mai aștepta”
 — zisese din depărtare, gân-
 dindu și condelul celui care
 hibzuiise telegrama: „pleacă
 și tu mai aștepta”, transmi-
 sese fuigerarea electrică ce
 spunduse sârma între Bucu-
 rești și Craiova.

Puține la număr, dar eo-
 prinzătoare și grozave, acele
 cuvinte, care învineteau pe
 albeata hârtiei trecuseră pen-
 tru a douăzeci oară pe din-
 naintea vederii soției-mame.
 Și tot citindu-le, gânduri ne-

gre îi întunecau ochii. Sotul
 ei, își zicea, dansa, trebuia
 să fie, în adevăr, cu totul în
 primejdie, de vreme ce fuse-
 se chemată cu atâta grabă.
 Iar, flecă cuvânt, îi trâmbita
 în auz, mersuri de întormân-
 tare. Ulta că e cu copilul a-
 lături, și pe drum, și se cre-
 dea în București, cu lume
 multă împrejur; își închipuia
 până și că vede eșind din
 poarta Sărădatului dricul
 strălucitor de aurărie pe sub
 zăbrănicul de-1 învelea, și ce
 avea să ducă pe sotul ei la
 locașul de pe urmă... Mii de
 soldați, cu puștile aplecate la
 pământ, îl urmau, iar pe lîn-
 gă dânsii, ofițeri mergeau cu
 săbiile trase. Muzicele regi-
 mentelor ce se scurgeau, ră-
 sunau în fruntea, în mijlocul
 și în coada cortegiului, lînghi-
 șiruri de soldați, iar pe trô-
 tuare, prin balcoane și pe la
 ferestre, lume din lume. Du-
 pă dric, trăsura Domnească,
 decorată cu sute de n...
 turi... ministrii, ambasadorii,
 înalții demnitari ai stata-
 lui... — Dar... Ce?.. Să fie cu
 putintă? Sotul ei, omul, cu
 care n trăit douăzeci și una
 de ani, cu care a împărțit
 bune și rele, să fi murit în a-
 devăr? Cu toate acestea nu-l

lăsase sănătos, și în toată stă-
 lucrarea feței lui militărești
 nu mai târziu decât deunăzi
 — abia o lună de atunci —
 cum — dintr'o dată, totu...
 fie sfârșit? Dar dacă ar
 așa, atunci ea n'are să-1
 vadă decât neinsușețit — o
 morât? — căci nu încăpea în
 doială, un om ca dânsul, ce
 re ar fi fugit cu sapte la pu-
 nu se surpă ușor — dintr'o ca-
 tă sica oricare. Nici vorbă pe
 urmăre, că îi vor fi mână
 capul — dușmanii! — avea a-
 tea! — și, nici vorbă că'l va
 găsi cu pețe vinete rosii pe
 obraz, cu părul capului și
 mustăților căzut — urme ale
 trăvei ce-i va fi fost dată —
 căci: da — și nici nu putuse
 fie altfel — aceeași era sim-
 ră și adevărată boală pe ca-
 re ea o bănuise de una ori-
 mise știrea...

Aceste gânduri, pörnicate
 aite... Viața ei toată, se lu-
 nășta din adâncimile trecu-
 tului, se oglindea cu vicelane
 pe seamurile aburite ale că-
 reței, printre țesura, și una
 zile de pe la sfârșitul lui Sot
 tembric. Și icănele ce-o nă-
 luceau atunci erau copilăria
 ei de fată singură în păpâni
 bogati, visurile trandafirii și
 albastre cărora le dedese a-

ripi, umplându-si cu ele viitorul. I se arăta în sfârșit, și alesul, — tânărul smuls din lună și din stele, și care avea să-l fie tovarăs viclei, sau mai pe omeneste vorbind frumosul praporgie cu opolette de aur—feciorul de împărat din basm cu care se și cupuna puțin în urmă.

Rochia ei de mireasă—rochie de păpusă—atât de mică era la paisprezece ani—mira în ziua nuntii pe toți. Dar ce mira și mai mult, este faptul că farmecul ce pusesse stăpânire asupra ei nu lăsa o zi nici două, ei un șir întreg de zile—aproape un an—când după cum trec toate se risipi și trecu și el. Cu toate acestea, copila nu încetă să-l lubască în ciuda dezamăgirilor. E drept că și el—deși nu scapa prilei s'o însele—asa îi era firea—n'o tubea cu adevărat decât pe dânsa.. Și părți din cariera lui, i se redesteptau în minte: Revedea luptele pentru cucerirea culmei—comandamentul suprem al armatei—spre care înaintase prin învătătură și sârguință neînțetată; strămutările militare—dintr'un colț al țării la celălalt; prea marea lui aspirație, la cazarmă și în front; răzvrătirea companiei pe care o comanda la Oenele-Mari; ea, asvârlindu-se despletită, între cei care îl înconjuraseră, coperindu-l cu corpul, și ocrotindu-l cu inima, soție care strigă soldaților turbati: „tragetii!”, și dinaintea cărei ouștie scapă din mâini și genunchii se pleacă; izbândă lui—mai târziu—de-a întocmi o armată, scoțând ea din pământ regiment după regiment; instruirea traducând din rusește și din franceză regulamente; înființând batalionul model ce avea să fie o pepinieră stărnind admirativitatea generalilor austriaci și rusi; Coronni, Halenski și alții; iar acum, sub domnia cea nouă, o altă izbândă a lui: putinta ce avusesse să adune, în tabăra de la Wagoni, 50.000 de soldați din

toate armatele, bine instruiți, și bine echipați..

Cunoscător a 12 limbi, suflet de miștar prin moștenire, căci cobora din vechea Casă Domnitoare a Lithuaniei; — tatăl acestui om întemeiase în adevăr, cu din propria lui avere un regiment în Rusia, care îi poartă astăzi încă numele; — la rândul său, el, și numai cu mijloace luate din averea lui, cumpărase instrumentele pentru întâia muzică militară română, și o înființase; iar, nețezemându-se de cât pe dânsul, înființase o Școală Militară, o Casă de Dotățiune a Oastei, un mare stab Domnesc..

Era, prin urmare, firesc, ca inima ei să fi fost plină numai de el — de el pe care îl crezuse nepieritor—nu om, ci zeu nesupus legilor celorlalte făpturi pământesti, și pentru care fusese steaua cea luminoasă.. — De acest om să se despartă însă ea, și să se despartă astfel?.. Ce? S'ar putea?

Inserarea ce se lăsa peste câmp, îi pătrundea în inimă. Lacrimile o podideau, cădeau cu picături largi pe hârtia telegramelor pe care o pusese pe genuchi.. Dar careta bătea, în vremea aceasta, câmpiile, ca un vârtej; fugea, alerga, sbură pe drumuri aproape neumbate; se strecura printre hoșari, printre răsturnisuri; trecea pârâurile și râurile; cobora văile și urea dealurile, din aceiași fugă, din același sbor. Soldatul de pe capră, moțâia, se apleca în dreapta, în stânga; visa, cu mâna pe pușcă, la Tita, tigăncușa boierească în a cărei dragoste răsbise numai în ajun. Desculți, și călări pe deselate, drăcoșii de surugii—niste băețasi—cu jsmenele de pânză sumese mai sus de genuchi, cu piepturile goale ce le ieșau din cămășile desfăcute, băgau roibii și murgii în năbăckă. El huiău, mănau, injurau de cearta măsei, isbeau caii cu călcăiele, îi băteau cu pulpele arămii, ori îi plesneau cu sfărceul bicelor. Biețele dobitoace, înhamate cu steari și cu frînghi, își

bălângăneau vijelios clopotele, și fugeau cât puteau, fugeau de mâncău pământul!

Cu cât se înopta însă, vârtejul, în loc să se domolească, se ducea mai iute. Se ajungea la jumătățile de poștă pe nerăsufiate, și alți cai erau aruncați la oștie. Aceștia—din poruncă trimisă de la București la toate căpitanii de poștă—prin stațeta așume dușă de un oiaș, — așteptau cu hamurile pe ei.

Alți surugii, tot atât de copijandrii, dar tot atât de îndemânateci, cu cai proaspeti între picioare, spărgeau întunecul cu hăirile lor din ce în ce mai sălbătice, și se prăvăleau peste câmpii ca o vijelie. Roțile sfărâiau cu o așa repezițiune, în cât—dacă ar fi fost ziua — nu li s'ar fi văzut spițele. Careta, se apleca într-o parte și în alta; gemea din încheieturi; părea corabia primejdioasă pe care fiece val stă s'o înghită și ce se ridică deasupra fiecărui.

Înăuntru, copilul, văzând că mama sa atipește cu capul răzemat de căptuseala caretei, își lipea fruntea de geam. El se nita în întunericul înăbușitor, brăzdat lângă portile, de fulgerele galbene și roșii ale felinarelor, și încerca să ghițească privelistele. Unde era vale, credea că e deal, își închipuia că vede ape mari. Însă trăsura se apropia de locuri păduroase. Copacii—răsetei sau mai mulți la un loc — se iveau, când la un geam, când la celălalt, luau înfățișări de oameni—de hoți ascunși în noapte, și cu pușca la ochi.

Une ori, surierăturile surugilor, sau vorbele lor îngânate de-a'n călare, erau socotite de el, ca semnaluri.. Ingrozit, își zicea că n'are să mai scape din acea noapte, și se trăgea de la geam. Ghemuindu-se, apoi, lângă mama lui încerca să adoarmă dar zadarnic: ochii săi rămăneau deschiși mari asupra întunericului. Răsufletea îi era scurată, urechile vajăjetoare, și fiori-fiori îi teceau prin inimă.

Careta, în vremea asta, urma drumul, și fiindcă era at

Jun de târg, siruri de care începeau să treacă prin lumina felinarelor. Ele ieșeau din noapte, și reintrau în întunec, ca niște umbre ale unei lanterne magice. Strigătele țărănilor ce le abăteau, scârtăitul roților, injurăturile surugilor, se îndesau. Dar odată cu teama de hoti frica răsturnărilor se ridica dintre dealuri, năpădea din prăpastia văilor.

Copilul desteptase pe mama sa. Soldatul, care se detese jos de pe capră, și împiedicase roțile, umbra pe lângă porțiță. Surugii o luaseră la pas. Careta, în bălângănișile trăgăunate ale clopotelor, cobora, acum pe mamă și pe copil, cu 12 cai în șir, către adâncimi necunoscute, către funduri înecate de întunec...

Vărsatul zorilor, apucă pe drumeti departe de Pitești cu două poște. Dar somnul ce doborâse pe băiat, rămăsese plin de aceiași beznă. Ea, de pe câmp, îi pătrundea în ochi pe sub pleoape, și ajerga după trăsura fulgerată de aceleași licăriri ale felinarelor cu lumină galbenă și roșie. Copacii de pe culmi se prefăceau, în visul lui, în năluci negre, — în haiduci cu căciulele infundate pe ochi, care se țineau după trăsura, și care se apropiau uneori, de porțile ei până a le atinge geamurile. Alte dată, aceiași copaci, coborâți și ei de pe culmi, dau goană caretelor, o ajungeau, o întreceau, rămăneau în urmă și iar o ajungeau, o întreceau, rămăneau în urmă și iar o ajungeau, însă în loc ca să mai fie tot haiduci, erau călugări cu glugă neagră pe cap, care, pe deșelate, goneau sub ei cai, se lungeau, se lungeau, creșteau, creșteau, sau se pceau cum le venea mai cumpănit. Vântul le fălăia mantalele și glugile; se schimbau în demoni; se înmulteau cât coprîneau dealurile și văile; erau în fața, în urma, și împrejurul trăsurei. În visul lui, îi mai ajungeau de pe muchia dealurilor, cât și din apropiere spăimântătoare hohotiri de râsete, și fioroase fâșăiri. Dar ceva era și mai grozav:

Bratele și degetele dracilor se subțiau; mâinile li se agățau de porțiță, una o deschidea; iar doi dintre demoni săreau înăuntru. Într-o clipă, unul își înfigea ghiarele în gâttelejii copilului, și oprea strigătul, pe când, altul i se aseza grecește pe piept, și rânjea, și sfâșându-i cărnurile scotoicind cu un ghiule pe sub coaste. O! și ce căuta ei, erau plămâni, era inima...

Dar mama sa, se desteptase. Ea îi auzise răsufierea scurtă și grea, și lăsase geamurile. Aerul tomatic al unei dimineti răgușite de ceață, îi răcori repede fruntea. Bătăile inimii; se liniștiră — visul se învălășea, dracii sovăjiau, și răsturnali cădeau sub tălșul unei săbii de diamant. În același timp, o lumină venită fără să știe de unde, îl îmbrățișa. Se simtea ridicat în sus — sbura, plutea — și, înfășurat de o nemărginită strălucire, o putere tainică îi fulgera și mai sus însă — dincolo de văzduhurile ciocărliei — de unde, apoi, graiul lui, ce întrecea în dulceață cântecul privighetoarei, se reslătea peste țară, trecea granița, înfășura omenirea, era Dumnezeu făcut cuvânt...

Dânsul, deschise ochii tocmai pe când trăsura se afla la jumătatea unui deal. Soarele isbutise să spargă ceata. Cerul săgetat de razete lui, se albăstreă. În stânga drumului, copacii, a căror frunzătură era încă deasă, deși în parte roscată, urcau spre sosea, din fundul unei văi.

În jos, la o adâncime de peste treizeci de metri, se desfășurau ogoare văjurate ca o mare, dintre cutele căror, răsarău clopotnițe și coperisuri de biserică; aceste singure li-manuri de scăpare în mijlocul furtunilor vieții.

Și caii urcau mereu... S'ar fi crezut, acum, că ei se duc drept în cer, atât de înalt era dealul, și atât de departe culmea...

Diseară, vrând Dumnezeu, vom fi în București, zicea mama. În urmă, scotea din bi-

sacota de lemn de trandafir, iconița Maicii-Precești, pe care o purta totdeauna cu ea în drum, îi seutura cu batișta coroana de raze din jurul frunții, îi săruta argintul poleit, și n'o punea la loc până ce nu-i descurca șirele de mărgăritare ca boabele de meu, și salba și rubele, cu care o împodobise în ziua măriișului. Inima i se re-umplea astfel de nădejde: „Nu: era cu neputință ca lui să-i fie rău de tot. Dacă ar fi fost așa, ar fi vestit-o din vreme. Un om ca dânsul, nu asteaptă ultimul moment pentru ca să-și ia adio dela tovarăsa vieții, și de la copii. Ce? Craiova era la o mie de poște?” Și, pe lângă asta, putea ea să și-l închipuiască astfel de cum îl cunoscuse — sănătos în orice clipă — depărtând însuși gândul că un om ca el ar putea să se bolnăvească... Și-l revădea tot cum îl știa: înconjurat de un stat-major strălucit, tobele bățând, trâmbețele răsunând, soldatii prezintând armele. El, crunt și aspru cu cei mari, tinându-i fără grai sub priviri, tremurători ca vrăbiile în ghiarele uliului, trecea pe dinaintea frontului. Prestigiul îl înfășura. Respectul sbura înaintea lui. Se înbunea cu gradele de jos, întemeia pe ele nădejdea militărească a țării...

Dacă — dacă însă va fi murit? Dacă îl vor fi omorât?

Și la această cugetare, un trecut de ieri de altăieri îi năvălea în minte, împreună cu marsul militar comandat de el, pentru a dăda pe soldat cu oboseala pe o simplă distanță de șapte kilometri. Ura colonelilor pentru seful lor se folosea însă de împrejurare: Ei se făceau de tot blajini cu soldatii care, simțindu-i se întârziu prin porumbi, de unde, în urmă, erau ridicați cu ambulanta, sub cuvânt că au căzut. Organele de publicitate ale opozițiunii semănând, apoi umplând câmpurile, văile, dealurile și coloarele lor, cu morți și cu răniți.

Iar pentru întâia dată își

da seama cu limpezime despre ce ar fi soarta ei si a copiilor, după moartea lui.

Dusmăni neîmpăcate, ingrătitudini ascunse, asteptau oare altceva de cât momentul priincios? Si ei i se va ierta oare, frumusetea, pozițiunea socială, epoca de stăpânire și de biruință, disprețurile ei pentru aristocrația de nastere neînsoțită de cea sufletească, sângele boieresc pământean pe care-l curgea în vine, curățile de strofulite prejudecătoria?

Da: va rămănea cu oarecare avere — zestre pămîntărie — va lua ceva, și oriunde să-i întâmpiat, își va crește copiii. Insa după aceea, în duerea noaptea a copilului nepătruns de ochi strălucitori. Cât despre sprinzi. Deosebi, cu însemnări pe călărie, cum putea să prevadă că avea să fie acest sprinzi? Căntărea, ce simțea, este că, odată cu moartea lui — dacă ea va rămănea în țară — va avea într-un necunoscut prădător. Si pentru că împrejurările să nu opuce fără veste vindea, din gând, case, moșii etc. Iteca în Franța, se așeza cu o, cu copiii, nu se mai întorcea nici odată. Dar — izbucnirea să ducă viața instrăinată de țară pe totdeauna? Nu lega cu tot ce e românesc și nu simțise ea, de câte ori făcuse grauita, spre a se duce la Paris sau la Viena, în Anglia sau în Italia — ori unde — că desi nu-i lipsea nimic — că desi o înconjurau curtenii și considerate — îi lipsea — ceva nedeslușit, dar ce înceta să-i mai lipsească de cum repunea piciorul pe pământul românesc; de cum renunța graiul cel lin de farmec al copilăriei, al întregii sale vieți?

Neapărat că era așa și că dacă aceasta se va întâmpla, avea să fie lăbită de moarte chiar din acea clipă — însă, putea ea să-și jertfească copiii nenorocirilor ce iar îi așteptat, și să nu se jertfească și ea curând pe dânsa? Hotă-

rât: odată ce el n'ar mai fi, nu i-ar rămănea decât să plece, să se statornicească în Franța, singura țară pe care o iubea — după a ei. Iși va cumpăra, prin urmare, o fermă în Normandia: pe care o și închipuia între meri, aproape de coastele mărcii, și nu departe de Etretat sau Dieppe: — se înduioșa la gândul că li va fi dat să trăiască în liniște, să crească găini și găște, curcani; se vedea cu sort albastru și cu bonetă albă pe cap — din când în când se ducea și la Paris — la Paris! — dar numele acestui oraș li schimba pământul, îl aducea aminte că era datoare să se așeze acolo — ca să-și crească copiii — închiria un apartament pe rue de Rennes, băga pe cel mai mare în armata franceză; îl puneă sub protecțiunea generalului-marchiz de Galiffet, pe care îl cunoscuse — lăsa pe cel mijlociu să-și urmeze chibmarea — să scrie versuri-nuvele, piese de teatru, romane — să se facă ziarist — ce va vrea; — iar pe cel mic, pe zăpăstia, pe „Ba-be-bi-bo-bu” al mamei. — Al doilea el nu se despărtea, îl ținea lângă dânsa, și mai târziu — „văzând și făcând”.

Trăsura ce se apropia de Pitesti, găsise un drum mai bun. Ea nu mai era sdruncinată de hopuri și de făgășuri. Dar copilului i se făcuse foame. Cosul cu ouă răsoapte, cu un curcan fript și cu brânzeturi, era ridicat pe genunchi. Mână-sa, scotea și întindea un servet alb ca laptele. Ouăle erau sparte și curățite de coji. Gusa și piftul curcanului se făceau nevăzute. Vinul de Bordeaux scădea în sticlă.

Roseți călduroase ureau pe amândouă obrazurile, și ochii bătuți de neodihnă se însufleteau, iar viitorul apărea mai puțin noros.

„Nu; nu se putea ca el să fi murit astfel!” — și copilul care începea să creadă și el că „nu se putea”, se adâncea în gânduri.

Fire ce cu greu ar fi fost

deslucită: el, desi era încă mic prin ani, se dusesse prin cugătare și prin simțire departe. Bine și răul îi vorbeau cu o deopotrivă putere. Nici mama, nici tatal lui, nici frații și nici camarazii de o vârstă cu dânsul, nu ghiceau ce aripi de soare are la suflet, și în ce tăvăliri de noroaiie l'ar fi dus gândul dacă acestea l'ar fi părășit. Ochii lui erau mai totdeauna coperiți de o ceață, așa ca părea nepăsător pentru tot ce se petrece împrejurul, și că umbla dormind pe picioare. Dar el vedea tot, simțea tot, se înduioșa de cea mai mică suferință, iubea cu patimă pe murca lui, desi ascundea cu îngrijire oricui simțirea și gândul lui. Era slab, și cu toate aceste mânișile li erau cumpănite. Pe fratele său mai mare, care-l lovise într-o zi, îl urmărise toată curtea cu un cutit, și acesta, din puțin scăpase să nu fie omorât. Era, în sfârșit, de o mândrie nesuferită, dar și de o bunătate ce nu cunoștea margini. Nu călțose, la acea vârstă pe Lara, și s'ar fi putut zice că o fiul lui. Simțirea lui era atât de ascuțită sau de bolnăvicioasă în cât dacă mintea nu i'ar fi fost puternică, această simțire l'ar fi dus la nebunie. Așa, bună oară, nimeni nu stia pentru ce și umplea el pozunașele cu pietre, cu hârtii, cu bucățele de lemn, cu toate nimicușurile ce întâlnea în drum, când, în această privință, se supunea unui îndemn lăuntric mai mult decât copilăros. Dar neșpus de duios. Ce și zicea când ridica toate acele fleacuri de jos, mîscat, uneori până la lacrimi, era că lucrurile acele n'au să fie întâlnite sau văzute de dânsul niciodată.

Neîncetata curgere a vîrșii mei — ce nu se oprește o clipă, și ce nu se întoarce o clipă din calea care a făcut-o, îi vorbea, spunându-i cu o neamemănată putere, că ziua de... nu e ca cea de mâine; — că om sau lucru — astăzi sunt dar mâine pot să nu mai fie, și că, dacă cumva tot urmea-

ză să mai stăruiească, un măi-
ne în care nu vor mai fi le va
ajunge și pe ele.

Tatăl său, care fusese
pentru copiii săi o spaimă,
lui mai cu seamă, nu-i vorbi-
se decât cu răstăală. Pe el, și
pe frații săi, îl silea să vie în
la toate zilele să-i zică la ore
hotărâte: „Bon-jour, pa-pă,
Bon-soir, pa-pă!” La masă, le
ședea să seadă pe scaune,
drepti, să se uite în ochii lui,
când le vorbea. Se speriau de
câte ori se supăra pe bucatări
și se părea că aude încă trăn-
sirele scaunelor și tândărișe
farfuriilor ce se spărgeau.

Cu toate acestea, dansul l'ar
fi plâns mai mult ca oricare
din frații săi. Dacă în acele
momente nu i s'ar fi petrecut
de constiință o luptă ciudată.
Se simțea cuprins de beția
găneii pe care o dau eaii, cari
intraseră în șosea și o nemăr-
ginită derintă de neastănare
și de libertate pătrundea în
ei. Florii premature ai plăce-
rilor sexuale îi destindeau
muschi, cu lungirea bratelor
și a picioarelor și-l cutremu-
rau. Ce era bun în el, se svâr-
colea subțire era rău. Pe tatăl
său ar fi voit să-l plângă cu
holot, pentru a și vedea lui
că l'a iubit în adevăr.

Dar o laie de țigani, popo-
sită la marginile orașului, în-
căleca șoseaua cu tăbărea ei.
Dânsa, după ce se întoarni-
se cu adunături din felurite
părți ale țării ce amestecase-
ră rudarii, lăcții și hetoli, își
alesese mai de vreme, loc de
terțatic acolo și câmpul se
amplasa de coșare din buiele
impetite și lipite cu pământ
galben.

Perci, găini, leote de dâ-
ciul în pielea goală; netoate,
care se certau pe grămizile
de balgar uscat, ce adunase-
ra de eu vara; sgomotul cul-
nitorilor; cătorirea tîngirilor,
năunții; Atora, gasperile ar-
bune învăteau strepele ghe-
muite sub picioare; mărgelele
șabastre și roșii ce le tăcneau
la gâturi; adrențele agățate
pe mărăchii și pe crăcile pom-
ilor; grohăirile serofalor
sisăirile găstelor, hătălăirile

guturale ale certurilor, apneau
capeta în vârtejul lor.

Căi își bateau mersul. Unii,
speriați, asvârleau cu picioa-
rele. Ceii alii puneau capul în
pământ și fugeau cât puteau,
ridicau nori de praf.

Copilul uitându-și posom-
rărea, șeotea capul pe geam,
și radea de bajașanele ce o-
cărău cu înăsări pe surugii
care le aserseră cu sfârșul bi-
celor. De neaz, își ridicau
fustele, pe care dându-și-je
peste cap, își bateau decurile
la ei.

Dintre cosate, se repezeau
dânciucii cu părul eiuf. În pie-
lea goală, cei mai mulți se ti-
neau de capeta, alergând du-
pă ea, iar cei mai sprinteni
se dau tumba sau făceau ro-
ta pe lângă portile ei, doar
de le-o piea, vre-un zoloșan în
palmă.

Ca să facă haz, copilul se
căuta prin pozunare, și le a-
runca din plin. Dar crățarii,
oriunde ar fi căzuți, și chiar
dacă ar fi fost prinși de vte-
nul, dau naștere la încăerări.

Pe el se svârleau câte șep-
te, și câte zece, și toți se luau
de păr, lipau, se ghionțiau, se
înhalau de mâini și de picioa-
re — de gât — și rostogol-
indu-se, morman, unii peste al-
ții, se călăreau, se dau eu ca-
pul de pământ, iar sgărâin-
du-se și mușcându-se, se tăvă-
leau prin țărâna șoselei, până
ce ajungeau de-a dura în san-
turile ei.

Robile sguduiră în sfârșit,
caldărâmul Pișestilor. Bieele,
chiotele, șeoteau în usi pe
prăvăliași din ulita cea ma-
re. Trecătorii, văzând trăsă-
ra, se opreau de loc. Inșă, cu
cât se înainta spre Bărlera
Bucureștilor, jumea, în loc să
seadă, se întultea. Din de-
părtare, se auzi un fel de
râșăială ciudată. Șar fi cre-
zută că e sgomotul unei mări
ce se întoarce în marea ei. Ră-
păiala se apropiă și se desfă-
șură în auzuri, pe atâtea
măsur, dar neînecat aceleasi.
După puțin, răsunară și niște
sfârșiri lungi ce ar fi putut
să fie asemănate cu uriac
mişcare a mai multor mii de

foale ce se închid și se des-
chid cu regulă. Erău soldatii
Armata!

Cu bătăi în toba cea mare
cu fanfare de trâmblu, ea se
apropia. Și: drum-drum-drum
dururam drum-drum! ea ina-
inta. Capete de coloană, după
capete de coloană, se aprop-
iau de trăsura, treceau pe lan-
gă dânsa. Soldatii, cu pasuri
le măsurate după tobe, recu-
cureau orașul, ulită cu ulita.
Abia apucau să treacă unii cu
alii le luau lăpui. Cornisii
din fruntea companiilor, își
îmbucău instrumentele cu in-
eretiri de bărbii albaștrite cu
perdaful bricelor. Șteagurile
se desfășurau deasupra lumina-
sului de spăngi, eu fliscuri și
cu sunete de aripi. Ofiierii
dintre plutoșe sau de pe mar-
ginile lor, se duceau, eu sa-
bille trase, și eu epolete tie-
aur pe umeri, fiecare către
șoarta lui! Câte unu, cure
șărea ordonanta de pe capră
șijua eu priviri cercetătoare
penumbra din ciretă, de se o-
prise, și recuțosecând chipul
ostenit al doamnei dinăuntru,
trecea salutând militarește,
fulgerat de eșorări e și ridi-
cările otelului cavalerese. Nu-
mela persoanei salutate, pop-
lii din ofiter în ofiter, a-
juncea, inșă, până la beți di-
viziunei, un colonel încă tă-
năr, care și pubea eaiul în ga-
lop.

— Adevărul voinsă să știu
adevărul.

Dar colonelul, eu chipul
tinut eu o largă certinșe în
mâna dreaptă, cu cea stânga
pe frâne, se aplecă înainte
și, eu vorbe mesteșugite și d-
molea krija, prin geamul lă-
șat, nu stă nimic, se întoroca
de-a dreptul din lagăr, nu se
oprișe în București, decât o zi
— timpul trebuințelos pentru
a și odihni diviziunea, ce re-
zultă în cirescoperișia ei. Pă-
rea mirat că a întâlneste. Da-
că ar fi fost ceva grav, lucrul
i-ar fi ajuns la cînștintă la
trezirea lui prin capitală. Că
era bolnav, nu încăpea indo-
lălă. Inșă, năr.

Și: drum - drum - drum -
dururam - drum - drum vor-

